

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 8.

V torek 17. februarja 1852.

I. tečaj.

Septuagesima.

Delavci u vinogradu. Matevž 20, 1—16.

(Po učitelju učitelom u tolažbo.)

Človek je za delo rojen, delo zemljenčana, toraj je tudi božja sveta volja, da človek dela. Delati moramo pa tako, kakor se kristjanom spodobi, in kakor Gospodu našemu Bogu dopade. Bogu dopadljivi delavci smo, če vse prirojene in vlastne darove (talente) in moči za nam določene posle tudi u namen obračamo, in ne edne prilike, kaj dobrega pognati, ne zamudimo.

Součitelji, dragi prijatelji! važniši in slovežnji od sto družih raznih delavcev je naš posel, je naša zemlja, naš vinograd. Nema slabe pijače, trohljive hrane in minljivega sadja nam nositi; priti imajo iz naših rok *marljivi zemljenčani, rodoljubni in pokorni deržavljani in pobožni nebeščani.*

Brate, vidiš kako sloviti, visoki, nebeški je Tvoj posel! Naj Ti nebo zato mar, kako te svet časti in plačuje; ne bodi žalosten, da je tvoje oblačilo le burno in da ni s zlatom in srebrom bogato obšivano in okinčano! Vse to je minljivo, — perhla reč od jutra do jutra. Tudi naša plača za terdo delo je zares pičila, je slab groš.

Vendar se ne imaš žergati, ker si le za groš se pogodil. — Ne odmikaj se toraj službi! *Kdor za plug prime, in se zad ozira, ni rest za rato.* Ne služi svetu; svet slabo plačuje; vendar je tudi nekoliko pravičen. Če si zvest delavec in Te ljudje ljubijo, boš potrebno hrano vselej imel. *„Imamo hrano in potrebno obleko, tak zadovoljni bodimo.“* I. Tim. VI.

Delajmo le za Boga. Le pravičen Bog ve delo visokih zaslug po vrednosti plačevati. — „*Kteri njih veliko u pravičnosti podučevajo, se bojo svetili kot bliščave podnebja, in kakor zvezde na vse reke.*“ Daniel XII. 3.

Bodimo taj zvesti delavci u vinogradu Gospoda; opravljajmo svoj posel le iz pokoršine in ljubezni do Boga, ki nam ga je po svojej neskončnej modrosti določil. Ne zavidimo zdaj srečnejše, za laglej posel od našega bogateji plačevane, in ne zapravimo s mermranjem in nevoljo dnini groš; marveč da nam večni hišnik na večer reče: „*Dober in zvest hlapec! ki si bil u malem zvest, te bom čez veliko postavil; pojdi u veselje svojega Gospoda.*“ Mat. 25, 23.

Nazorni ali ogledni nauk.

Kar se deca u šoli učijo, naj bo *prihodnej dobi* bolj primerjeno kakor zdajšnej; u njih prihodnen prid in prihodno sponašo t. j. za djansko življenje. Učba kojega družega namena ni vredna piškovega oreha. Otroku naj se tudi nauk vživljen pred oči postavi. *Po ozoru telesnih reči, se oko uma vbodi.* To resnico so že detovodi u starodavnej dobi spoznali in terdili; toraj so veliko svojih ukov po podobšinah razjasnovali. Če se u bukvarnico podamo, najdemo polne bremena *abcdnikov* s mnogoverstnimi podobami in spakami okinčanih za domači nauk na ponudbo, kojih bogati starši svojim decem u igro kupovati znajo, za javni šolski uk se pa te podobo nič kej ne priležejo. Od njih taj tudi ne govorimo.

Podobšin se znamo u sili poslužiti, če si drugače pomagati ne vemo, sicer pa naj vsigdar nam služijo le *narava, polje in gojzdi, tovarne in delavnice* s vsim, kar se tu vidi, znajde in nareja.

Tje otroke pelimo, ali opomnimo, kaj so tu in tam vidili. *Od živali in telesnih reči se naj za življenje uči.* Veliko reči moremo tudi u učilnico prinesti. Na primer: pri nauku od ktere rastline ali kterega orodja itd. naj se, če je le moč, ta rastlina ali to orodje decem postavi pred oči. Drevce, sadonosnice sim varno sko-

pal, celo u učivnico nesel, ter njih dele razkazal in imenoval decom. Take delam pri orodju in drugih rečeh.

Nazoče to reč višej ženem. Šolarcom velim domače *gospodarsko, hišno, kuhinsko* in drugo orodje doma izdelovati in u šolo prinesti, ktero mi pri pčrvencih za *nazorni ali ogledni* nauk jako dobro služi. Vidiš u našej šoli na kupe razno robo, ki so jo večji učenci s svojimi rokami izdelali, in povem male prav lične podobe, kakor so: *Lestvice, vile, grablje, kôse, vozovi, samotežniki, sani, plugi*, — tudi s *železom okovane brane, rezavniki, motovilja, mnogoverstne slamnice in pletenice, pletarji, korpici, koši, ščeti ali kartače, mize, nastoni itd.* Do danas je 74 raznih in 254 izdelkov vsih vkup nanošenih, od kojih je 65 dekliških. Kako visoko to pojde, ne vem, ker otroci iz vlastnega nagiba in prostovoljni zmiram kaj novega donasajo.

Terdno zaupam, da bojo saj eni učenci u tej vaji se pospešili, in u djansko življenje seboj vzeli, ker že zdaj posti: *mladi kipotvor* razpela (sv. martre) za denar dela in lahko poproda, tako tudi *slanničar*, in *knjigovez* nam knjige popravlja in veže.

Ravno tako so tudi šolarce po svojei strani rokodelke. Nanosile so mi dosti razne, male obleke, kakor: *Birtake, janke, srajce, dolge obleke, jopice, jeležiče, ovijala, nogovice* in drugih *pletelih izdelkov*. Neka deklica je tudi lepo izdelane *gače* prinesla; pa šiljile so jo druge, da mora kaj takega prinesti! Toraj so se morale gače strebeti.

Znal bi se nasprotnik oglasiti: Kaj u *Šoštanjskej učilnici* take burke uganjajo! Tak napčno moj način zastopi, ki je gotov lepega prospeha. Tako *odtegujem deca postopanju, obudovam duha* za rokodelstvo in obertnjistvo, znam po *zapazelih nagibih in prirojenih vlastnostih* učencov temu ali unemu svetovati, s kterim delom bi se najjaglej kruha služil. Na primer: pustimo *Kopitarjevega Toneta* kiporezarijo se učiti, bo mož svojega dela; tako *Komarjevega Franceta* bukvovezarijo, *Lipovega Franceta* mizarijo, ali kar koli bodi, vse mu srečno in gladko od rok pojde.

Tudi neke učenke so jako marljivih in urnih rok, in se nadjam, da bojo dobre gospodinje. Pohvaliti moram: *Vošnakovo*

Čeniko, Ederjovo Zefko, Švarcovo Mico; pa je še več prav zalih devičic.

Visokospoštovani, blagorodni gosp. grof *Ferd. Rothkirch-Panthen*, velik odvetnik naše šole, ki šolo pogosto obiskovajo, so že mnogih izdelkov pokupili, mladim rokodelcem orodja nakupili in jim veselje napravili. Tako dobrotljivi se tudi iz Gradca mila, blagorodna gospa *svobodna Hercogenburg* skazujejo, ki učitelje in šolarje bogato podpirajo. *Bog jim plati za lepe darove!*

P. Musi.

Imenitna gostija.

Naša koroška dežela se je že od nekdanj karantanska ali bolje goratanska imenovala in slavjanske stanovnike pod lastnimi vojvodi imela. Eden taistih je bil Ingo, ravno tedaj, ko je se jela tudi po naših slovenskih deželah luč svete keršanske vere razširjati. Kmeti so se bili že večidel pokristjanili, knezi in drugi imenitniki so se pa terdovratno vere svojih sprednikov, malikovavstva deržali. Le samo Ingo je bil vnet kristjan in si je tudi na vso moč prizadjal, keršansko vero med svojim ljudstvom razširjati in utemeliti. Stanoval je v Kernskem gradu (Karnburg) kako uro od Celovca. Napravi enkrat svojim podložnikom veliko gostijo, na katero gospode in kmete vkupej povabi. Kmete vzeme k svojej mizi s zlatimi in srebrnimi skledami in naj boljšimi jedili; oblastnikom paganom pa vkaže na dvorišču postreči. Gospoda se razserdi in vojvoda potoži. Pa kaj jim on odgovori: „Čmu so vaše tožbe? Vi stanujete v gradovih, oni v bornih dimnicah; pa vendar so bolji kakor Vi. Oni so evangelski nauk prevzeli, vi pa še zmiraj v svojih paganskih zmotah tavate.“ Posvarjeni se odpravijo gospodi na svoj dom — in malo po malo so tudi oni svoje zmote spoznali in krivoverstvu slovo dali. Čedalje bolj se je keršanska vera razširjala, dokler ni paganstvo celo zginulo.

Bucela.

Hčerka.

Bil je novega leta dan. Otroci se v hiši pri peči veselo imajo in pejoje vesele božičnice.

Oče pak so med njimi le ves čas žalostni in solza za solzo jim moči blede liče. —

Stareja hčerka, ki je žalostnega očeta koj zapazila, je hitro vedla, zakaj da se je dobremu očetu tako milo storilo. Naglo zapusti zdaj veselo otroško derhal in gre drugam, v izbo samotno. — In kaj je vendar očetu in hčerki tako milega bilo? — Dobra, blaga mamica so namreč med letom umerli, — ni jih bilo že več pri veseli družinici na novega leta dan, in ravno to je očeta in hčerko tako naglo umililo, da nista mogla skriti žalosti svoje. —

Ko oče pridejo za hčerko v izbo, — jo dobe tukaj klečečo na tleh, ki je iskreno molila in se jokala. Vidilo se je, kakor da bi svojo ranco mamico iz unega sveta priklicati hotla. — Oče, ki so zdaj svojo hčerko radi imeli in preserčno ljubili, jo primejo rahlo za ročico, ji dajo dragi svoj perstan in pristavijo milo še zraven: Vzemi Minica! vzemi te perstan, to je tisti, ki sim ga mamí pri najni poroki pred altarjem dal, — vzemi ga tvoj naj bo! — Varuj in skerbi zdaj ti za svoje male bratice in sestrice, bodi jim dobra in mila, kot popred je mamica bila. Ostani dobra, in bodi vedno taka, da boš posnemala mamico svojo. — Minca se je oklenila svojega dobrega očeta in obljubila je lepo, da bo storila tako. — Pri hiši in družini pak je bilo, kot bi bili res prišli mamica nazaj, — tako je skerbela mala Minca za vse, kar je bilo treba.

„Pri dobrih otrocih ostane staršev umerlih še duh.“

A. Praprotnik.

Materna ljubezen.

Mamca mila je sedela

Sinček mali se raduje

V hladni senci lipice,

Po naročju mamice,

In v naročju je imela

Radovidno ogleduje

Drago svoje detice.

Jasno njeno ličice.

Lejte, lejte, kaj le vidim!

Kaže sinček mamici,

Na očesu vašem vidim

Sam'ga sebe v bunčici.

— Ljubeznivi sinček mili!

Ves si v mojem serčicu,

In zato se lahko vidi,

Tako tud' v očesicu.

Mamca blaga serčno milo

Je objela detice,

In ljubezni je solzilo

Milo nje očesice.

A. Praprotnik.

Rajtenga za otroke.

Rajni presvitli nadškof Solnogradski, gosp. Avguštin Gruber, so bili serčen prijatelj šolske mladine.

Ravno so enbart Tirolski kos svoje nadškofije pregledovali, kar je u nekem kraju šolska skušnjava bila. Šolsko mladino razveseliti in se prepričati, kako se u šoli godi, se svitli nadškof u šolo podajo. Ravno so iz glave rajtali. Sedaj visoki gost neko deklico pokličeje in jo poprašajo: alj jim zna povedati, koliko so ljubi starši za njo že denarjev izdali? — To slišati, se deklica, sicer dobra rajtovčinja, en malo vstraši in zavzeme. To izrajtati, moja ljuba! ti še morebiti nikdo ni naložil, rečejo nadškof dalej, in vendar je ta rajtenga za otroke najimenitnejša rajtenga. Zakaj otroci si le koj redko k sercu vzameje, koliko stariši na nje obernejo in koliko so taj otroci dolžni poplačati. Nič se ne boj, moja deklica! bodeva to skupej izrajtala. Kaj misliš, alj je preveč za to, kar na otroka za jed, obleko, pranje in druge potrebe den za den gre, eno šestico rajtati? O ne, odgovori že enmalo oserčena deklica, to ni preveč; mislim, da je ena šestica še premalo. No — koliko dni ima en mesec? — Rajtajmo na mesec po 30 dni. — Koliko šestic taj obernejo stariši en mesec na otroka? Trideset šestic alj tri rajniše. — No — koliko mescev pa eno leto šteje? Dvanajst, potem taj to snese eno leto 36 rajniš. — Prav dobro, ljuba moja! koliko si pa ti stara? — Deset let. — Ako taj stariši eno leto za te 36 rajniš izdajo, koliko so taj na te dosedaj obernili?

Tri sto in šestdeset rajniš. Dobro si odgovorila. Pa temu se ima še došteti vse, kar gre na zdravnika in zdravila, ako zbolíš in več tacih reči. — Dalej, draga moja! še pomisli, koliko dela so ljuba mamca s teboj imeli opraviti, koliko noči so pri zibeli alj postelji prebedeli, koliko skerbi so ljubi oče imeli, da bi svojo družino preživel in izredili! Alj zamore kdo izrajtati, koliko je taka ljubezen, taka skerblijivost in taka težava u denarjih vredna, alj se to more u denar vpehniti? — O ne nikolj! — Glej to in veliko dobrot, ki so jih otroci od starišev prejeli, postavim, da so jih dobro izredili, podučili, svarili itd.; to se nemore u denarjih izrajtati. Sedaj pa — moji ljubi otroci! kako bi imeli vi velike dobrote, ki ste jih od staršev dobili, in vse to, kar so oni na vas obrnili, kako bi imeli to plačevati in povračati? — S tim, da se lepo in pridno zadržamo, jih nikolj ne razžalimo in jim veliko veselja naredimo. — Ja! ljuba moja deklica! lepo zadržanje je tisti denar, ki nebeškemu Očetu in starišem naj bolj dopade, lepo zadržanje je tisti denar, ki ljube stariše naj bolj plačuje! —

Učenc in učenka! večbart se tudi ti pobaraj: koliko so starši na me obrnili, in kako jim to jaz poblačujem? —

Listonoša.

Iz Kopra.

Močno nas je veselilo brati lepe vošila, kijih je šolski prijatelj iz Primorskega v 4. čislta naznanil, kako dobro da bi bilo v tih krajih več šol omisliti, da bi se ljudje kaj izobražili in v omikanju maternege jezika saj nekoljko napredovali. Kaj se ti pa zdi, ljubi šolski prijatelj! od Koperskih ljudskih šol? Lahi se sicer v tih taljanskih šelah omikujejo, kako je pa za Slovence, katirih tukaj nar manj četerti del štejemo? — Slabo, kdor pisati in brati znati hoče, se mora potaljančiti; in tako jih veliko šolo zanamara in divji ostane. Tej potrebi pomagati, so bili lanskega leta visokoč. škof zaukazali, vsako nedelo in zapovedan praznik slovensko pridigo v prid tukajšnjih zapuščenih bratov, katiri sedaj s tako gorečnostjo božjo besedo poslušajo, da ni praznika, da bi cerkev napolnjena ne bila. Pri takej gorečnosti in pravici, ki bi jo

ti naši bratje na svoji lastni zemlji imeti morali, alj bi ne bilo dobro in koristno, tudi tukaj eno šolo za Slovence osnovati, alj saj slovenski učiti, da, če se ravno taki ljudje potaljančijo, vendar svoje matere ne pozabijo. Veliko otrok, clo laških sim že sam slišal, da bi se radi te jezik učili, ko bi priložnost imeli; voditelj omenjenih šol tudi jako za slovenščino gori, pa se do zdaj zavolj serditosti Lahov in zatiravcov slovenščine kaj tacega vpejljati ni moglo; pa hvala Bogu, nadjamo se, tudi lete šole kmalo s slovenskim jezikom počastiti in povikšati. Le škoda, da bukev tudi za Lahe nimamo, da bi se ložej našega jezika učili in trud g. učeniku polajšali. Zatoraj je želeti da bi šolsko svetovavstvo to pomanjkanje v pretres vzelo, in za pravično pomoč skerbelo.

Iz spodnega Dravbréga. V našej šoli še nêmskutarija poleg slovenščine gospodari. Čez polovico učencov imamo, kojim se mora nêmsko prednašati. Istinito težavno je za učitelja se s tako mêšanico pečati — se mnogo truditi, pa le malo vspêha vidêti. — Možebit će nam budučnost dêlo polajšati. Le privadimo tudi naša dêca slovensko čitati, i hvala našemu učitelju gospodinu Senker-ju, koji si v tem obziru jako prizadêva i učencem berila priskerbi, da bi zanemarjeni materinski jezik opet oživel.

Le jako napredujte dragi učitelj! majka „Slava“ Vam će biti hvaležna.

Žager.

Drobtinčica.

Ni dolgo, kar smo slišali od Jezera (Seeland) serčno žalostne glase. Naj tukaj stoji, kar bode vsacega razveselilo in kar Jezerčanom na čest služi. Gosp. Balant Selić, tamošnji kaplan so u starem farovžu šolo napravili. Imajo 50—60 otrok u šoli; če ravno je tista fara strašno razdjana in gornata, in poti gerdi in nevarni, vendar stariši svoje otroke le koj radi u šolo pošiljajo in otročiči le koj radi hodijo. Slišali smo, da se farmani gosp. kaplanu za to, da šolo deržijo, jako hvaležni skazujejo. Hvala gosp. Selić-u in lepo za Jezerčane, da šolo kej porajtajo in čislajo! —